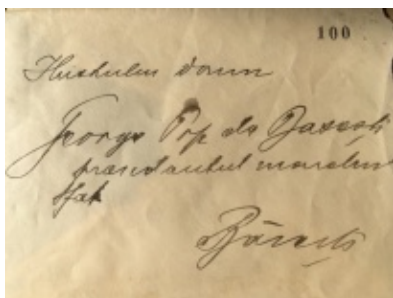
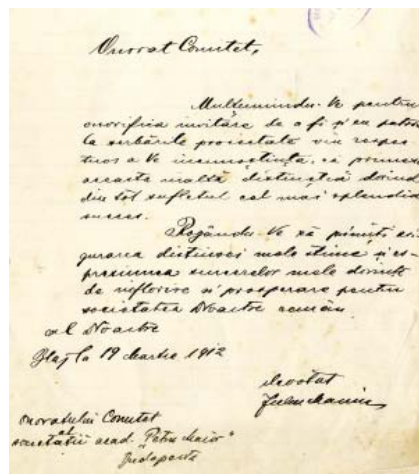

Expoziția organizată de Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” împreună cu Clubul Monarhiștilor Clujeni, în cadrul unor mai ample manifestări culturale, artistice și comemorative dedicate omagierii excepționalei personalități a lui Iuliu Maniu (1873-1953), propune o rememorare a vieții și activității acestuia, ilustrate prin documente, fotografii, materiale din presă și cărți din colecțiile proprii. În completarea lor, sunt prezentate publicului unele fotografii din arhiva familiei Boilă, precum și câteva obiecte care au aparținut marelui om politic, aflate în prezent la Bădăcin și expuse aici prin bunăvoința pr. Cristian Borz. Astfel, „întoarcerea acasă” – promisă de evenimentele desfășurate în perioada 24-27 octombrie la Cluj – este definită de această expoziție ca o întoarcere în timp și o călătorie în casa „Sfinxului de la Bădăcin”.

Piese expuse urmăresc, pe de o parte, cronologia, iar, pe de altă parte, sunt grupate în jurul unor aspecte semnificative din viața lui Maniu. O primă secțiune a expoziției îl așează pe acesta în sânul familiei sale, pentru a ilustra atmosfera în care a fost educat liderul țărănist de mai târziu. Tatăl său, Ioan Maniu (1833-1895), nepot de soră al lui Simion Bărnuțiu – care l-a și sprijinit în formarea sa profesională – a urmat o carieră în domeniul dreptului, implicându-se deopotrivă în chestiunile politice ale timpului, în favoarea drepturilor românilor din Transilvania – după cum o dovedesc și o serie de scrisori către Gheorghe Pop de Băsești și Iosif Hodoș, din colecțiile bibliotecii noastre. În expoziția de față se regăsește o alta, adresată vărului său Petre, ce surprinde relațiile de familie și grija pe care i-o poartă acestuia, trimițându-i bani și interesându-se de mersul

studiilor lui. Mama lui Iuliu Maniu, Clara (1842-1929), provenea dintr-o altă importantă familie de intelectuali, fiind fiica vicarului episcopal Demetriu Coroianu și sora memorandistului Iuliu Coroianu. La rândul ei, a avut o intensă activitate publică, în calitate de președintă a Reuniunii Femeilor Române Sălăjene, asociație din care au făcut parte și fiicele sale: Elena (căs. Pop) și Cornelia (viitoarea soră Maria Cecilia). Aceasta din urmă se va număra, alături de frații ei, Iuliu și Cassiu, printre delegații din partea circumscripției Țimleu la Marea Adunare de la Alba Iulia. Cassiu (1867-1943), fratele mai mare al lui Iuliu Maniu, a urmat studii de drept, fiind apoi profesor la Universitatea din Cluj. Înscriindu-se în tradiția familiei, a fost activ în viața publică: în 1892 s-a numărat între membrii delegației românești care au prezentat Memorandumul împăratului la Viena; a fost secretar al despărțământului Astreii din Țimleu; și-a expus ideile privind drepturile românilor asupra întregului teritoriu cuprins între Tisa și Nistru în publicațiile românești ale vremii și într-o serie de broșuri. Două dintre acestea sunt prezente în expoziție:

prima – prefațată de Iuliu Maniu și cu o dedicație pentru el, din partea autorului; a doua – o lucrare premiată în epocă. De asemenea, scrisoarea lui Cassiu către Amos Frâncu – „*unul dintre cei chemați în ale politicii naționale, unul care deja are activitate de însemnătate în evoluțiunile politice, despre a cărui zel nime nu a dubitat*” – informează despre apariția unei broșuri politice, prilej cu care cere ajutorul pentru distribuirea ei.

În continuare, câteva documente îl prezintă pe Iuliu Maniu ca elev al colegiului reformat din Zalău – candidat la examenul de bacalaureat, pe care l-a promovat cu calificativul

bine – și apoi ca student și președinte al Societății „Petru Maior”, de care va rămâne apropiat și mai târziu: participă la serbările jubiliare din 1912 și scrie în Anuarul Societății din 1929.

O a doua secțiune pune în lumină începuturile activității sale politice ca deputat în Parlamentul de la Budapesta și acțiunile din preajma Marii Uniri de la 1918, precum și din perioada imediat următoare în care a deținut funcția de președinte al Consiliului Dirigent. În calitate de deputat din partea circumscripției electorale Vințu de Jos, „*pătruns de misiunea mare a neamului românesc*”, a susținut cauza

acestui, așa cum reflectă și discursurile lui. În perioada 1910-1914, Iuliu Maniu a condus o delegație a PNR care a purtat tratative cu prim-ministrul ungar, Tisza István, în privința drepturilor națiunii române aflate în cadrul monarhiei

dualiste austro-ungare. Alături de el din respectiva comisie au făcut parte T. Mihai, Gheorghe Pop de Băsești, Vasile Lucaciu, Valeriu Braniște, Alexandru Vaida, Vasile Goldiș, Octavian Goga, Ștefan Cicio Pop, Aurel Vlad (lipsește din fotografie).

Apogeul implicării militante în obținerea drepturilor românilor din Transilvania l-a reprezentat momentul 1918. Iuliu Maniu a fost implicat direct în orchestrarea evenimentelor. Consiliul Național Român, convocând adunarea de la Alba Iulia pentru ziua de 1 decembrie 1918, l-a însărcinat cu organizarea Adunării naționale. Desfășurarea acesteia este prezentată pe larg în paginile cotidianului național *Unirea*, care la sfârșitul lunii noiembrie și începutul lunii decembrie 1918 a tipărit o serie de numere speciale, de propagandă, dedicate anunțării și apoi relatării evenimentelor, cel din 7 decembrie redând

inclusiv discursul ținut de Iuliu Maniu. Întreg contextul săvârșirii Unirii este rememorat de acesta într-o conferință susținută în 1934 la Radio-București în care oferă și o detaliată trecere în revistă a momentelor decisive pentru românii transilvăneni, anterioare anului 1918.

În ziua care a urmat Adunării de la Alba-Iulia, au fost alese structurile de conducere provizorii ale Transilvaniei: Marele Sfat Național, ca organ legislativ, și Consiliul Dirigent, organul executiv, conducerea acestuia din urmă fiindu-i încredințată lui Maniu. În această calitate semnează, o lună mai târziu, o scrisoare adresată lui Gheorghe Pop de Băsești. Anunțând decorarea acestuia de către Regele Ferdinand I, documentul surprinde entuziasmul încă proaspăt și atmosfera sărbătorească, ilustrată și de fotografia care prezintă vizita Regelui la Alba-Iulia, una din localitățile incluse în itinerarul său prin Transilvania în 1919.

Unirea Banatului cu România a întâmpinat o serie de dificultăți. Aspirația autorităților românești era includerea întregii regiuni dintre Tisa și Dunăre în noul stat creat, dar revendicări asupra acestui teritoriu a avut și Serbia. Așanumita „chestiune a Banatului” a tensionat și influențat atât politica externă, cât și politica internă a României, soluția împărțirii regiunii între cele două state provocând dezbateri politice intense. Una dintre cele mai serioase confruntări parlamentare a avut loc în decembrie 1923, context în care este susținut și un discurs prin care Iuliu Maniu răspunde acuzelor de a fi contribuit la eșecul României.

În continuare, am optat pentru prezentarea lui Iuliu Maniu în rolul de prim-ministru, pe care l-a deținut de trei ori în perioada 1928-1933, făcând apel la presa vremii – important instrument de propagandă, folosit deopotrivă de putere și de opoziție pentru a-și promova propriile idei și a blama adversarii

politici. Astfel, alături de poziția ziarelor oficioase ale Partidului Național, respectiv ale Partidului Național □ărănesc după fuziunea din 1926 (*Românul și Patria*), sunt expuse versiunile prezentate în presa care îi era contrară lui Iuliu Maniu (□ara *Noastră*), respectiv caricaturi apărute în revistele umoristice din epocă (*Furnica și Cucu*). Ordonate cronologic, articolele din aceste gazete punctează preluarea guvernării de către Iuliu Maniu în noiembrie 1928, evenimente din toamna anului 1930 – înainte de demisia din fruntea celui de-al doilea guvern format în condițiile restaurației carliste, pentru ca refuzul de a forma un nou guvern și revenirea la conducerea PN□ din 1932 să fie ilustrate prin două grupaje de extrase

din presa internațională, provenind din fondul Rațiu-Tilea. Această secțiune se încheie cu o caricatură din aprilie 1933 care surprinde relația tensionată dintre Maniu și Alexandru Vaida-Voievod. După demisia din fruntea guvernului din ianuarie, în 2 aprilie Maniu demisionează și din funcția de președinte al partidului, ca urmare a scandalului „afacerea Skoda”. Acuzat că în timpul guvernului său a fost semnat un contract dezavantajos pentru statul român, cu firma cehoslovacă Skoda, în schimbul unor comisioane substanțiale, Maniu a negat categoric, dar guvernul Vaida a procedat la cenzurarea discursurilor sale, în care o ataca pe Elena Lupescu și camarila regală, ce ar fi pus la cale acest scandal.

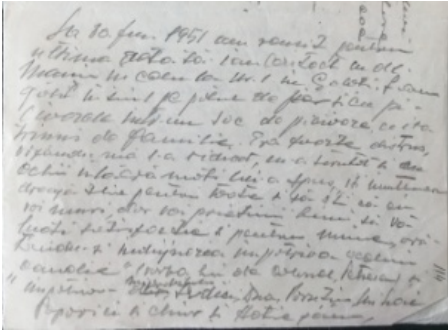
Ultima secțiune expozițională, compozită din punctul de vedere al pieselor care o alcătuiesc, marchează câteva dintre aspectele semnificative din ultimii douăzeci de ani din viața „Sfinxului de la Bădăcin”. Anii `30 au reprezentat o perioadă de continuă luptă a lui Maniu împotriva camarilei regale. În contra-

ofensivă, aceasta și-a creat rețele proprii de informatori cu misiunea de a-i supraveghea, printre alții, pe Maniu, Alexandru Averescu, Gheorghe Brătianu și alții. Directorul general al Poștei, Telegrafului și Telefonului a creat un serviciu special de interceptare a convorbirilor telefonice, trimițând periodic rapoarte informative Elenei Lupescu. Din această categorie fac parte, probabil, și o serie de transcrieri ale unor convorbiri ale lui Iuliu Maniu, păstrate astăzi în fondul Rațiu-Tilea, două dintre ele fiind prezentate în premieră.

După 23 august 1944, Maniu a luptat împotriva preluării țării de către comuniști, proces pe care a refuzat să-l accepte, încrezător în sprijinul marilor puteri occidentale, cărora le adresează memorii, protestând constant împotriva încălcării democrației. În contextul alegerilor din 1946, de pildă, se adresează lui Alfred Gardyne de Chastelain, ofițer britanic în timpul războiului. În scrisoare sa, Maniu deplânge situația mizerabilă a României, precum și lipsa răspunsului Marilor Puteri față de solicitările sale de a trimite observatori și supraveghetori pe timpul campaniei electorale și a alegerilor. Lipsa de reacție e condamnată și într-o telegramă trimisă de Comitetul Național Român-American pentru Democrație secretarului de stat al Guvernului Statelor Unite, în 2 decembrie 1946, în care se constată fraudarea alegerilor și se solicită retragerea recunoașterii oficiale a guvernului român. După alegerile parlamentare, obiectivul politic imediat al guvernului Petru Groza era, tot mai clar, acapararea întregii puteri și eliminarea adversarilor politici. În acest context se pune la cale „înscenarea de la Tămădău” în urma căreia paisprezece fruntași național-țărăniști au fost arestați și acuzați de înaltă trădare, iar Partidul Național

□ărănesc a fost desființat. Ca urmare a procesului început la 29 octombrie, Iuliu Maniu va fi condamnat la închisoare pe viață. Sentința din 12 noiembrie 1947 a făcut subiectul primei

pagini din Scânteia, pentru ca un an mai târziu, actul de acuzare să fie tipărit sub forma unei broșuri. Inițial a fost trimis la penitenciarul din Galați, iar în august 1951 a fost transferat, împreună cu Ion Mihalache, Ilie Lazăr, N. Carandino și alții din „lotul Maniu”, la Sighet. O scurtă

însemnare în creion, a lui Ilie Lazăr, relatează despre ultima întâlnire cu Maniu:

La 30 iun. 1951 am reușit pentru ultima dată să iau contact cu dl. Maniu în celula nr. 1 din Galați. L-am găsit întins pe patul de fier și cu picioarele într-un sac de picioare ce i s-a trimis de familie. Era foarte distins, văzându-mă s-a ridicat, m-a sărutat și cu ochii înlăcrămați mi-a spus: „Îți mulțumesc dragă Ilie pentru toate și să știi că eu voi muri, dar voi prietini buni să vă luați satisfacție și pentru mine, arătându-și indignarea împotriva acelu „canalie” (vorba lui de colonel Petrescu).

Profeția lui s-a împlinit doi ani mai târziu. Pe 5 februarie 1953, Luliu Maniu a încetat din viață, la vârsta de 80 de ani. Încercările familiei de a recupera rămășițele pământești pentru a le așeza la locul cuvenit, în Dealul □arinei, au rămas fără succes. Amintirea lui este invocată însă în prezent, în casa din Bădăcini, de unele obiecte care i-au aparținut. Patru dintre acestea încheie expoziția. Este vorba despre o pălărie de vânătoare, primită cadou din partea autorităților austriece cu ocazia unei partide de vânătoare, care, în interior, are brodată monograma lui Luliu Maniu și anul nașterii sale (1873), o batistă de pânză brodată cu monograma, un baston din lemn de bambus identificat într-o fotografie din anul 1946 și un mecanism pentru descălțat care ar fi fost confecționat special pentru el. Dincolo de impresia unui contact nemijlocit cu omul Maniu, aceste piese impresionează și prin povestea supraviețuirii și recuperării lor. În anul 2006, în contextul unei

cercetări penale privind crimele comise în Penitenciarul din Sighetu Marmăției, un procuror militar din Cluj a găsit obiectele la Alexandru Szatmari, ofițerul politic al Penitenciarului Sighet între 1953 și 1955, care le păstrase după decesul posesorului lor. Conform acestuia, dorința lui Iuliu Maniu, exprimată în Penitenciarul de la Sighet, ar fi fost ca acele obiecte să fie duse în satul său natal, ca să fie date familiei, ori să fie donate unui muzeu de istorie. Inițial, au ajuns la Parchetul Militar Cluj, unde au servit drept probe în cadrul anchetei amintite, dar în 2010 s-a decis neînceperea urmăririi penale din cauza decesului lui Alexandru Szatmari, iar obiectele au fost returnate soției acestuia. Preotul greco-catolic din Bădăcin, care începuse demersurile pentru recuperarea lor, a trimis o scrisoare Mariei Szatmari la Sighet, în octombrie 2012, iar aceasta a decis predarea în mod gratuit, cu condiția ca ele să fie expuse în muzeul din Casa Memorială din Bădăcin.

LISTA EXPONATELOR

1. [Fotografie de familie] Fotografie originală, [1918]. (Arhiva familiei Boilă)
2. [Fotografie de familie] Fotografie originală, [193?]. (Arhiva familiei Boilă)
3. [Casa familiei Maniu din Bădăcin în perioada interbelică] – Fotocopie. (Casa memorială Iuliu Maniu, Bădăcini – pr. Cristian Borz)
4. [Scrisoarea lui Ioan Maniu către „vărul Petre”] – Șimleu, 1 noiembrie 1862. – Scrisoare autografă. (BCU „Lucian Blaga”, Cluj – Colecții Speciale – Colecția de manuscrise)
5. [Scrisoarea lui Cassiu Maniu către Amos Frâncu] – Cluj, 11 aprilie 1902. – Scrisoare autografă. (BCU „Lucian Blaga”, Cluj – Colecții Speciale : Colecția de manuscrise)
6. Cassiu, MANIU, *Cultura conștiinței*, cu prefață de Iuliu Maniu, Brașov, Tipografia A. Mureșianu, 1914. (BCU „Lucian Blaga”, Cluj – Colecții Speciale : Colecția de cărți rare)
7. Cassiu, MANIU, *Chemarea și rolul tinerimei cu studiul academic în evoluțiunea politică culturală a națiunii*, Cluj, Tipografia Grafica, 1929. (BCU „Lucian Blaga”, Cluj – Fond General)
8. *A zilahi államilag engedélyezett evang[elizált] reform[átus] kollégium értesítője az 1889–1890. isk[olai] évre*, szerk. Berényi János. – Zilah, Seres Samu Könyvnyomdája, 1890. (BCU „Lucian Blaga”, Cluj – Fond General)
9. [Scrisoarea lui Iuliu Maniu către Comitetul Societății „Petru Maior”] – Blaj, 19 martie 1912. – Scrisoare autografă (BCU „Lucian Blaga” – Cluj, Colecții Speciale : Fond Soc. Petru Maior)
10. *Protocolul proceselor verbale din comisii literare a Societății de lectură „Petru Maior”* – Cluj, 11 aprilie 1902. – Semnătură autografă. (BCU „Lucian Blaga”, Cluj – Colecții Speciale : Fond Soc. Petru Maior)
11. Iuliu MANIU, *Către studențimea clujeană, în Almanahul Societății Academice „Petru Maior”, al societății pe facultăți și academii al cercurilor studențești regionale din Cluj*, Cluj, Cartea Românească, 1929. (BCU „Lucian Blaga”, Cluj – Fond General)
12. *Șematismul veneratului cler al arhiepiscopiei metropolitane greco-catolice române de Alba-Iulia și Făgăraș pre anul Domnului*

1900 de la sânta unire 200, Blaș, Tipografia Seminarului Arhidiecezan, [1901?]. (BCU „Lucian Blaga”, Cluj – Fond General)

13. *Deputații naționaliști din Camera Ungariei (ciclul 1906–1911)* – original. (BCU „Lucian Blaga”, Cluj – Colecții Speciale : Colecția stampe)

14. Iuliu MANIU, *Discursuri parlamentare : 29 maju - 31 iulie, 1906.* – Blaj, Tipografia Seminarului Arhidiecezan, 1906. (BCU „Lucian Blaga”, Cluj – Fond General)

15. [*Scrisoarea lui Iuliu Maniu către Amos Frâncu*] – Cluj, 12 aprilie 1912. – Cu semnătură autografă. (BCU „Lucian Blaga”, Cluj – Colecții Speciale - Colecția de manuscrise)

16. *Comisia de zece, care a condus tratativele cu contele Ștefan Tisza.* 1914 – Ilustrată originală (BCU „Lucian Blaga”, Cluj – Colecții Speciale : Colecția de fotografii)

17. *Unirea : ziar național cotidian,* Blaj, 7 decembrie 1918, nr. Propagandă 19-20. (BCU „Lucian Blaga”, Cluj – Fond Periodice)

18. Iuliu MANIU, *Unirea Ardealului : conferință ținută la Radio - București în 24 ianuarie 1934.* – Cluj, Tipografia Națională, [1934?]. (BCU „Lucian Blaga”, Cluj – Fond General)

19. *Scrisoarea lui Iuliu Maniu către Gheorge Pop de Băsești,* Sibiu, 16 ianuarie 1919. (BCU „Lucian Blaga”, Cluj – Colecții Speciale : Corespondența Gh. Pop de Băsești)

20. *Vizita M. S Regele Ferdinand I la Alba-Iulia : gloriosul Rege se întreține cu d-l Iuliu Maniu, președintele Consiliului Dirigent.* 1919 – Fotografie originală. (BCU „Lucian Blaga”, Cluj – Colecții Speciale : Colecția de fotografii)

21. *Două scrisori ale lui Iuliu Maniu către Andrei Bârseanu:* Cluj, 5 mai 1922 – semnătură autografă; Cluj, 10 mai 1922 – Scrisori autografe. (BCU „Lucian Blaga”, Cluj – Colecții Speciale : Corespondența A. Bârseanu)

22. Iuliu MANIU, *Chestia Banatului : discurs rostit în ședința adunării deputaților din 27 decembrie 1923. - București : Imprimeria Statutui.* 1924. (BCU „Lucian Blaga”, Cluj – Fond General)

23. [*Iuliu Maniu și Regina Maria la Alba Iulia, 1929*]. – Fotocopie. (Casa memorială Iuliu Maniu, Bădăcini – pr. Cristian Borz)

24. *Românul : organ al Partidului Național Țărănesc*. – Arad. Anul XIII, nr. 43 : 11 noiembrie 1928. (BCU „Lucian Blaga”, Cluj – Fond Periodice)
25. *Furnica : revistă umoristică săptămânală*. – București. Anul XXIV, nr. 2 : 20 noiembrie 1928. (BCU „Lucian Blaga”, Cluj – Fond General)
26. *Românul : organ al Partidului Național Țărănesc*. – Arad. Anul , nr. 30 : 17 august 1930. (BCU „Lucian Blaga”, Cluj – Fond Periodice)
27. *Țara Noastră : revistă literară politică și socială*. – Cluj. Anul X, nr. 33 : 12 octombrie 1930. (BCU „Lucian Blaga”, Cluj - Fond General)
28. *Patria : organul Partidului Național Țărănesc*. – Cluj. Anul XII., nr. 190 : 10 septembrie 1930. (BCU „Lucian Blaga”, Cluj – Colecții Speciale : Fond Coriolan Suci)
29. *Presa străină despre refuzul lui Iuliu Maniu de a constitui guvernul*, [1932]. (BCU „Lucian Blaga”, Cluj, Colecții Speciale : Fond Rațiu-Tilea)
30. *Presa străină despre revenirea lui Iuliu Maniu la conducerea Partidului Țărănesc*, [1932]. (BCU „Lucian Blaga”– Cluj, Colecții Speciale : Fond Rațiu-Tilea)
31. *Cucu : revistă umoristică*, director proprietar Diodor Dure, Cluj, Tip. Cartea Românească, 16 aprilie 1933. (anul I.nr. 3) (BCU „Lucian Blaga”, Cluj – Colecții Speciale : Fond Rațiu-Tilea)

32. [*Transcrieri ale unor convorbiri telefonice purtate între Iuliu Maniu și Mihai Popovici*, 4 iunie 1933.] (BCU „Lucian Blaga”, Cluj – Colecții Speciale : Fond Rațiu-Tilea)
33. [*Transcrieri ale unor convorbiri telefonice purtate între Iuliu Maniu și Mihai Popovici*, 29 februarie 1936.] (BCU „Lucian Blaga”, Cluj – Colecții Speciale : Fond Rațiu-Tilea)
34. [*Iuliu Maniu pe malul mării*] Fotografie originală, cu dedicația lui către Clara Pop (fata surorii lui, Elena Pop n. Maniu) și soțul ei, Zaharia Boilă, din 15 mai 1941. – Fotografie originală. (Arhiva familiei Boilă)
35. [*Scrisoarea lui Iuliu Maniu către Alfred Gardyne de Chastelain*, București, 18 august 1946] – Dactilografiată, fără

semnătură autografă. (BCU „Lucian Blaga”, Cluj – Colecții Speciale : Fond Rațiu-Tilea)

36. *Telegrama trimisă de Rudi Nan și George Stănculescu din partea Comitetului Național Român-American pentru Democrație către secretarul de stat al Guvernului Statelor Unite, James P. Byrnes, 2 decembrie 1946, după alegerile din România fraudate de comuniști.* (BCU „Lucian Blaga”, Cluj – Colecții Speciale : Fond Rațiu-Tilea)

37. *Actul de acuzare în procesul conducătorilor fostului P. N. T. : Iuliu Maniu, Ion Mihalache, N. Penescu, Gr. Niculescu-Buzești etc.* – [București : Tip. Scrisul Liber ; 1948.] (BCU „Lucian Blaga”, Cluj – Fond Legal)

38. *Scânteia : organ central al Partidului Comunist Român*, București. Anul XVI, nr. 973, 13 noiembrie 1947. – Reproducere. (BCU „Lucian Blaga”, Cluj – Fond Periodice)

39. [Memoriile lui Ilie LAZĂR] : [Ultima întâlnire cu Iuliu Maniu, închisoarea din Galați, 30 iunie, 1951]. – Manuscris autograf. (BCU „Lucian Blaga”, Cluj – Colecții Speciale : Fond Ilie Lazăr)

40. [Memoriile lui Ilie LAZAR] : *Câteva fapte ale martirului Iuliu Maniu.* – Manuscris autograf. (BCU „Lucian Blaga”, Cluj – Colecții Speciale : Fond Ilie Lazăr)

41. Pălărie de vânătoare. (Casa memorială Iuliu Maniu, Bădăcini – pr. Cristian Borz)

42. Bastonul lui Iuliu Maniu. (Casa memorială Iuliu Maniu, Bădăcini – pr. Cristian Borz)

43. Batistă de pânză brodată cu monograma I.M. (Casa memorială Iuliu Maniu, Bădăcini – pr. Cristian Borz)

44. Mecanism pentru descălțat. (Casa memorială Iuliu Maniu, Bădăcini – pr. Cristian Borz)